

BUDAPEŠŤIANSKY SLOVAK

ČASOPIS SLOVENSKEJ SAMOSPRÁVY BUDAPEŠTI

XXIV. ROČNÍK

4. ČÍSLO

AUGUST 2019

Foto: Eubomíra Fallerová

Foto: LF

*Prezidentka SR Zuzana Čaputová medzi nami
4. strana*

Foto: LF

*Hody s nemeckým a slovenským kultúrnym programom
6. strana*

Foto: LF

*Slávenie jubilejnej svätej omše
7. strana*

Foto: LF

*Opäť sme si pripomenuli J. K. Viktorina
8. strana*

Foto: LF

*Spomienka na patróna chudobných
9. strana*

Foto: LF

*Anton Straka - maják hlásajúci súdržnosť
10. strana*

Na titulnej strane je fotografia člena predsedníctva Klubu slovenských dôchodcov, ľudového umelca, drevorezbára Michala Zsolnaiho, ktorému na Dni Slovákov v Maďarsku odovzdali najvyššie vyznamenanie Celoštátnej slovenskej samosprávy Za našu národnosť.

Pred národnostnými voľbami

Úvodom by som rád pozdravil čitateľov Budapeštianskeho Slováka, veď ak je to pravda, historicky po prvýkrát sa stane, že parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku napíše niečo pre tento časopis. Nie som na to pyšný, pretože keď som sa ujal tejto funkcie, mojím predsavzatím bolo, že sa budem snažiť čím viac informovať našu pospolitosť o svojej činnosti. Avšak som si istý, že medzi čitateľmi *Budapeštianskeho Slováka* sú aj čitatelia *Ludových novín*, takže aspoň poniektorí už mali možnosť prečítať si moje pravidelné zápisky o tom, čo sa deje v parlamente a čo vlastne robíme my, národnostní hovorcovia.

Nuž, okrem iného sa snažíme informovať našich voličov o aktualitách na národnostnom poli. Práve preto sa v tomto článku sústredím na snáď najdôležitejšiu aktualitu tohto roku, na jesenné národnostné voľby. Ako asi už všetci vieme, prezident Maďarska *János Áder* vypísal tohtoročné národnostné (a aj komunálne) voľby na 13. október. Keďže slovenské samosprávy fungujú už 25 rokov, asi je každému jasné, prečo je dôležité, aby sme si ich opäť zvolili.

Slovenské samosprávy v niektorých obciach a mestách, resp. v obvodoch hlavného mesta, sa väčšinou stali hybnou silou, motorom miestneho národnostného života. Niekde prevzali túto úlohu od miestnej formálnej, alebo neformálnej spoločenskej organizácie, v niektorých prípadoch prakticky ony vytvorili slovenskú komunitu z ľudí, ktorí síce niekde možno aj žili vo väčšom počte, ale bez organizácie, bez takejto hybnej sily nevytvárali ozajstnú slovenskú komunitu. V takýchto prípadoch vznik slovenských samospráv prakticky oživil slovenskú minulosť, alebo v každom prípade vytvoril priestor pre pestovanie slovenskej kultúry, niekedy aj slovenského jazyka.

Teraz, po 25 rokoch, mám občas pri rozhovoroch s členmi slovenských samospráv pocit, ako keby systém národnostných samospráv zostarel, resp. akoby niektorí poslanci strácali ener-

giu, podliehali únave. Často hovoria o tom, že je čoraz ťažšie nahovoriť ľudí, aby kandidovali do miestnych slovenských samospráv, aby v nich zotrvali, alebo aby vystriedali tých, ktorí už nevládzu ďalej vykonávať túto prácu.

Chápem, že niekedy členovia, alebo skôr predsedovia slovenských samospráv môžu mať pocit, že administratívne a iné povinnosti súvisiace s činnosťou ich zborov si pomaly vyžadujú nepomerné množstvo vynaloženej energie, ale treba vidieť aj to, čo by stratila daná komunita zánikom národnostných samospráv. Napríklad nebude, kto by vytváral a organizovane udržiaval kontakty s rodnými obcami napríklad budapeštianskych Slovákov, ktorí väčšinou pochádzajú z menších slovenských dedín a miest. Zanikla by tým organizácia, ktorá pomáha oživovať miestne tradície, ktorá pomáha miestnym samosprávam vytvárať a udržiavať priateľské vzťahy s mestami alebo obcami na Slovensku.

Takže si myslím, že nepokračovať v tejto činnosti by bolo chybou, ktorá sa neskôr buď vôbec nedá napraviť, alebo jej náprava si vyžiada oveľa viac námahy, než získať v nasledujúcich týždňoch nových kandidátov na miesto tých, ktorí nechcú, alebo nemôžu pokračovať v práci.

Prípravy na voľby sú už rozbehnuté. S predsedníčkou Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku *Alžbetou Hollerovou Račkovou* sa už mesiace snažíme informovať terajších členov miestnych a regionálnych slovenských samospráv o úlohách súvisiacich s prípravami volieb. Pracujú už aj nominačné organizácie. A s týmto súvisí aj nedávna dobrá správa, podľa ktorej do októbrových národnostných volieb ide naša národnosť jednotne: na základe dohody medzi tromi najväčšími občianskymi organizáciami, podpísanej verejne na Dni Slovákov v Maďarsku v Jači, zostaví jednu spoločnú celoštátnu listinu a koordinovane sa zostavujú aj kandidačné listiny na miestnej a regionálnej úrovni. K dohode sa môžu pripojiť aj iné

organizácie, ako napríklad Budapeštiansky slovenský spevácky zbor *Ozvena*, alebo Klub slovenských dôchodcov v Budapešti, ktoré v posledných voľbách získali v hlavnom meste najviac mandátov. Ak dobre viem, rokovania medzi volebnou koalíciou a ostatnými organizáciami už prebiehajú, môžeme očakávať pokojný priebeh kampane a sústrediť sa naozaj na čo najdokonalejšie prípravy a priebeh volieb.

Na domovskej stránke Národnej volebnej kancelárie (<https://www.valasztas.hu/nemzetisegi-onkormanyzati-valasztasok-2019>) sú uverejnené čerstvé informácie súvisiace s voľbami. Snáď najdôležitejšia zmena je, že svoje hlasy môžu registrovaní národnostní voliči odovzdať národnostným samosprávam v tých istých volebných miestnostiach, kde budú voliť aj miestne zastupiteľské zbory, starostu, či primátora. Aby sa jednotlivé druhy hlasov dali jednoznačne rozlíšiť, **národnostné hlasovacie hárkky budú mať zelenú farbu**, kým miestne zostávajú biele. Je veľmi dôležité, že **obálky, do ktorých ste vložili označené tri slovenské hlasovacie hárkky** (slovenským zborom na miestnej, regionálnej a celoštátnej úrovni), **treba dôkladne uzavrieť a zalepiť, lebo hlasy, odovzdané v nezálepných obálkach, budú neplatné.**

Verme tomu, že vďaka aktivite všetkých zainteresovaných orgánov a organizácií nastávajúce voľby budú pripravené tak, aby počet slovenských samospráv neklesol. Závisí to od nás, voličov, aby sme išli voliť a **označili na slovenských volebných hárkoch nami podporované osoby, či listiny a po zalepení vhodili obálku do urny.** Potom, po založení nových zborov, podporte činnosť zvolených slovenských samospráv tak v obvodoch hlavného mesta, ako aj v Budapešti, či na celoštátnej úrovni. Aby naša národnosť zostala aktívna všade tam, kde napriek úskaliam dejín ešte existuje slovenský život, slovenská kultúra, slovenský jazyk.

Anton Paulík

Prezidentka SR Zuzana Čaputová medzi nami

Prezidentka Slovenskej republiky **Zuzana Čaputová** 11. júla po prvýkrát zavítala na oficiálnu návštevu Maďarska. Po pracovných rokovaníach a tlačovej konferencii si vyhradila čas aj na neoficiálne stretnutie s nami, tunajšími Slovákmi, ku ktorému došlo v priestoroch Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Budapešti. Na stretnutí sa zúčastnil aj minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR **Miroslav Lajčák**.

Reprezentantov Slovákov v Maďarsku privítal veľvyslanec SR **Pavol Hamžík** a po krátkom prejave odovzdal slovo pani prezidentke, ktorá sa nám prihovorela týmito slovami:

„Dobrý deň, milí krajanovia, som veľmi rada, že máme príležitosť takto sa osobne stretnúť pri mojej návšteve Maďarska a chcem sa vám poďakovať za to, že ste prišli. Pred týždňom ste oslavovali Deň Slovákov v Maďarsku, som rada, že tak krátko po ňom sa môžem s vami stretnúť osobne. Ako som dnes povedala na stretnutiach s pánom prezidentom a pánom premiérom, vzťahy medzi Slovenskou republikou a Maďarskom sú nesmierne dôležité. Je dôležité, aby sme mali naďalej priateľské, konštruktívne vzťahy jednak ako susedia, a jednak ako krajanovia, veď na našom území žije maďarská a tu, v Maďarsku, zase slovenská národnostná menšina. Je veľmi dôležité to, čo robíte pre zachovanie našej kultúry, som vám za to veľmi vďačná. Podobne ako som bola na svojich predchádzajúcich návštevách v Českej republike a v Bruseli, kde som sa stretla s tamojšími Slovákmi. Je pre mňa veľmi dôležité byť v živom kontakte s ľuďmi, ktorí reprezentujú našu kultúru a náš národ v iných krajinách. Chcem sa ešte raz veľmi poďakovať za to, že uchováate naše tradície, že pre mladé generácie uchováate náš jazyk, našu kultúru. Ďakujem veľmi pekne a teším sa na neformálne diskusie a stretnutie s vami.“

Po úvítacom príhovore Zuzany Čaputovej dostala slovo predsedníčka

CSSM **Alžbeta Hollerová Račková**, ktorá informovala pani prezidentku o slovenskom národnostnom živote v Maďarsku. Okrem iného uviedla: „Je pre nás, vedúcich slovenských predstaviteľov samospráv, spolkov a inštitúcií veľkou ctou, že ste si urobili priestor na stretnutie s nami pri príležitosti vašej prvej oficiálnej návštevy Maďarska. Naši predkovia sa na území terajšieho Maďarska usadili pred viac ako 300 rokmi, ale v niektorých regiónoch, ktoré sú blízko slovenských hraníc, aj skôr. Počas uplynulých storočí si vybudovali spolky, inštitúcie, čulý náboženský život a počnúc od regiónov, ktoré susedia so Slovenskou republikou, cez maďarské župy okolia Budapešti, Pilišské vrchy, Novohrad a Zemplín, až po Dolnú zem, vybudovali obce, mestá a vlastne priestor, kde sa cítia doma. Dnes môžeme hovoriť o tom, že ťažko povedať, koľko Slovákov v Maďarsku žije, pretože vždy uvádzame viaceré údaje. Približne 9 tisíc ľudí pokladá slovenský jazyk za materinský a takmer 30 tisíc občanov Maďarska sa pri poslednom sčítaní obyvateľstva prihlásilo k slovenskej národnosti. Okrem spolkov, ktoré pôsobia na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni, máme takisto na miestnej, regionálnej a celoštátnej úrovni aj systém slovenských národnostných samospráv, ako aj vlastné inštitúcie. V tomto cykle máme 122 miestnych, 6 regionálnych a 1 celoštátnu slovenskú samosprávu. Máme systém inštitúcií,

financovaný z maďarského štátneho rozpočtu. My ako Celoštátna slovenská samospráva prevádzkujeme 5 škôl, z toho 3 sú na Dolnej zemi: v Slovenskom Komlóši, Békešskej Čabe a Sarvaši, dve sú v severnom regióne – v Novom Meste pod Šiatrom a v Budapešti. Máme dve slovenské gymnáziá – v Békešskej Čabe a v Budapešti. Okrem toho sa približne v 30 školách vyučuje slovenčina ako predmet. Spolu si v týchto inštitúciách osvojuje slovenský jazyk viac ako 3 000 detí a málokto vie, mňa na to upozornila pani riaditeľka našej čabianskej školy, že je to najviac z okolitých krajín, v ktorých žijú príslušníci slovenskej národnosti ako menšina. Na to sme veľmi hrdí. Máme aj výskumný ústav, ktorý bol prvým národnostným výskumným ústavom v Maďarsku, divadlo, ústav kultúry, dokumentačné centrum a knižnicu, pedagogické metodické centrum a ďalšie inštitúcie, ktoré sú po celom území Maďarska. Medzi najdôležitejšie projekty, ktorými sa momentálne zaoberáme, patrí záchrana a získanie bývalého kostola peštianskych slovenských evanjelikov pre slovenskú komunitu, kde hodláme umiestniť naše inštitúcie a verím, že za pomoci Maďarska a Slovenska sa nám to podarí. Veľmi by sme potrebovali pomoc Slovenskej republiky pri zabezpečovaní pedagógov pre naše školy, pretože čím ďalej, tým väčší problém nám spôsobuje nedostatok slovenských pedagógov.

Ešte raz vám ďakujeme, že ste si urobili čas pre nás a keď budete mať otázky, veľmi radi na ne odpovieme. Ďakujem veľmi pekne za možnosť informovať vás o našom živote.“

Po prípitku na úspešnú návštevu, ktorý predniesol Pavol Hamžík, nasledovala voľná diskusia, v rámci ktorej predstavitelia jednotlivých slovenských organizácií, samospráv a inštitúcií predstavili Zuzane Čaputovej svoju činnosť. Stretnutie sa skončilo vyhotovením spoločnej fotografie v záhrade veľvyslanectva.

Deň Slovákov v Maďarsku

Najväčší sviatok Slovákov v Maďarsku, ktorý pripadol na 6. júla, sme v tomto roku slávili v obci Jača. Celodenné podujatie sa začalo v regionálnom kultúrnom stredisku Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku prezentáciou nových slovenských publikácií. Sú nimi zbierka piesní *F tom jačianskom kostolíku* od **Kataríny Kírály**, zbierka poviedok *Osudové prelomy* od nedávno zosnulého **Pavla Kondača** a *Slovenská kuchyňa* od **Zoltána Bárkányiho**. Oslavy pokračovali ekumenickou pobožnosťou v evanjelickom kostole, ktorú zavŕšilo odovzdanie vyznamenania

Foto: LF

nia Za našu národnosť. Za celoživotnú záslužnú prácu na slovenskom poli ho prevzali **Zuzana Kučerová**, **Michal Zsolnai** a **Folklórny súbor Furmička z Čemeru**. Popoludní nasledoval veľ-

kolepý kultúrny program v parku kaštieľa Prónayovcov, prehliadka krojov z Povodia Galgy a nácviak slovenského tanca. Súčasne po celej obci prebiehali sprievodné programy, napríklad maľovanie na sklo s **Monikou Berényiovou Lamiovou**, či ochutnávka slovenskej gastronómie z rôznych kútov Maďarska.

Na oslavách boli prítomní mnohí prominenti zo Slovenska a z Maďarska, ktorí svojimi príhovormi prispeli k obohateniu tohto slávnostného dňa.

LF

Deň zahraničných Slovákov

Úrad Slovákov žijúcich v zahraničí si 5. júl, štátny sviatok, Deň sv. Cyrila a Metoda, uctil v Bratislave dvoma akciami. Prvá bola kladenie vencov k základnému kameňu potenciálneho Pamätníka slovenského vystaňovectva v Sade Janka Kráľa, 4,5 tonovému monumentu z červeného mramoru z tardoškého lomu, ktorý roku 2000 darovali Slováci z Maďarska. Na slávnostnom akte sa zúčastnili štátny tajomník rezortu diplomacie **Lukáš Parížek**, predseda ÚSZZ **Ján Varšo**, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí **Vladimír Skalický**, výkonná tajomníčka SZSZ, predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku **Alžbeta Holleřová Račková**, podpredseda SZSZ, I. podpredseda Demokratickeho zväzu

Slovákov a Čechov v Rumunsku **Pavel Hlásnik**, ako aj predstavitelia krajanov na úrovni miest a obcí či občianskych združení. Za Slovenskú samosprávu Budapešti položili veniec poslanci **Rozália Papová Polerecká** a **Levente Galda**.

Pri tejto príležitosti L. Parížek uviedol: „Krajanovia sú našimi najlepšimi diplomatmi, keďže svojou prítomnosťou a tvorivosťou prispievajú k šíreniu dobrého mena Slovenska a rozvoju slovenskej kultúry v zahraničí. Robia to so zápalom a bez nároku na odmenu.“

Podujatie pokračovalo večer na Hlavnom námestí, kde sa začal kultúrny program, na ktorom sa zväťali Slováci z Austrálie, Českej republiky, Chorvátska, Maďarska, Rakúska, Rumunska, Srbska, Švédska, Ukrajiny či

USA a pridružili sa k nim aj ich priatelia a známi zo Slovenska.

V rámci slávnostnej pripomienky ich v bezmála hodinovom programe, počas ktorého harmonizovali myšlienky prihovorivších sa rečníkov s vystúpeniami folkloristov a speváckeho zboru, privítal Ján Varšo. Uviedol, že Deň zahraničných Slovákov je sviatkom „na počesť tých našich krajanov, rodákov a priateľov Slovenska, ktorí v rôznych historických obdobiach a z rôznych dôvodov opustili územie Slovenskej republiky a v zahraničí reprezentujú nás, slovenský jazyk, slovenské tradície, slovenskú kultúru a tvoria akýsi most medzi Slovenskou republikou a ich novými domovskými krajinami.“

Levente Galda

Foto: autor

Na Petra a Pavla v Starom Budíne

Hody s nemeckým a slovenským kultúrnym programom

Starobudínske hody sú už takmer tri storočia najväčším ľudovým sviatkom tejto časti nášho hlavného mesta, ktorý sa viaže k sviatku patrónov miestneho *Kostola svätého Petra a Pavla*. Pochopiteľne, terajší priebeh hodov sa vo veľkom líši od tých dávnych starobudínskych veselíc, ale ich charakteristické, základné rysy sa zachovali dodnes. Ani na terajších hodoch nemôže chýbať napríklad nedeľná svätá omša v *Kostole sv. Petra a Pavla* pri budínskom predmostí Arpádovho mosta. Kedysi sa ešte aj z Nemecka húfom valili príbuzní do Starého Budína, aby sa mohli zúčastniť na najveselších tradičných zábavách a aby pri najbohatšie prestretých stoloch v roku jedli a pili tradičné tunajšie švábske jedlá a znamenité vína.

Miestni občania nazvali tento sviatok *Kirschen Kiritog*, čiže čerešňové hody, lebo k 29. júnu, ku dňu Petra a Pavla, dozreli čerešne, z ktorých piekli záviný.

Kto v nedeľu 30. júna zavítal na *Hlavné námestie Starého Budína*, ten sa mohol presvedčiť, že tunajšie hody sú po niekoľko desaťročnej prestávke i v súčasnosti najväčším sviatkom občanov III. obvodu. O zachovanie takmer tristoročných tradícií sa od roku 1995 stará *Kultúrny spolok Nemcov Starého Budína Braunhaxler*. Do organizačných prác sa od svojho založenia každoročne zapája aj *Slovenská národnostná samospráva Starého Budína – Békášmederu*. Jej zásluhou sa aj účastníci tohtoročných hodov na Hlavnom námestí popri

nemeckej ľudovej kultúre mali možnosť oboznámiť aj so živou kultúrou našej Slovače.

Na javisku po slávnostnom otvorení programov vystúpili nemecké národnostné súbory z rôznych kútov krajiny. Po nich dostal možnosť predstaviť svoje umenie v Starom Budíne už dobre známy *Slovenský ženský spevácky zbor z Kerestúru*. Predviedol ukážku zo svojho bohatého repertoáru miestnych slovenských a maďarských ľudových piesní, ktoré onoho času v Kerestúre zaznamenal *Béla Bartók*. Deň hodov na Hlavnom námestí sa, samozrejme, neskončil vystúpením národnostných súborov. Zaujímavosťou mohli byť účastníkmi ďalších programov a koncertov.

(*bárkányi*)

Štyri roky na čele Klubu slovenských dôchodcov

Z plánov, ktoré si vedenie klubu po jeho zvolení vo februári 2015 vytýčilo, sa väčšinu podarilo uskutočniť. Zásľuhu na tom majú aj budapeštianske slovenské samosprávy, ako aj Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku, ktoré nám poskytovali finančnú podporu. 7. marca tohto roku si budapeštianski seniori pred oslavami Dňa žien na valnom zhromaždení zvolili nové vedenie. Noví kandidáti a dovtedajšie vedenie sa predtým stretli v Budaörsi, vo vtedajšom sídle klubu. Na stretnutí sme odovzdali nielen dokumenty, ale aj skúsenosti a dobré rady a vyjadrili sme ochotu vďačne pomáhať svojim následníkom, lebo odovzdané dedičstvo má veľkú hodnotu. Vďaka zaujímavým programom, ktoré sme mohli uskutočniť za príkladnej spolupráce s uvedenými volebnými zborními, bol o klub veľký záujem. Počas štyroch rokov sme zorganizovali desať autobusových výletov na menej známe miesta spojené so slovenskou históriou a rôzne podujatia týkajúce sa Slovákov, ich minulosti a prítomnosti. Iste mnohí majú pekné

spomienky na prehliadku Dómu sv. Martina v Bratislave, na liečivé kúpele v Komárome, v pamäti im iste zostala prechádzka po vojenskej pevnosti v Komárne, prehliadka prekrásneho Betlehemu v Banskej Štiavnici, výlet na Počúvadlo, jazero nad Štiavnicou, kde nám v reštaurácii motoristi z Čiech zjedli vopred objednanú tradičnú kapustnicu. Ešte dnes vidím pred sebou sklamaných a hladných účastníkov výletu. Cestou na Radvanský jarmok v Banskej Bystrici sme si pozreli drevený kostol v Hronseku, boli sme na vianočných trhoch v Bratislave, pochutnali sme si na dobrotách na klobásovom festivale v Békešskej Čabe. O Sebechleboch v Honte skoro nikto nepočul, ale tamojšia obaračka s jarmokom a vystúpením tanečných a speváckych súborov všetkým účastníkom zájazdu pripravila veľké prekvapenie. Na závinovom festivale v Malom Kereši sme popri prehliadke miestnych pamiatok a ochutnávaní špecialít mali možnosť pocítiť pohostinnosť tamojšej slovenskej samosprávy, ktorá nás nečakane pozvala na

obed. Vlni v jeseni sme si na západnom Slovensku pozreli historické miesta spojené s menom slovenského dramatika a dejateľa Jána Palárika. Koncom minulého roka sme pozvali seniorov na tradičný Ondrejovský jarmok do Komárna. Žiaľ, viackrát sa nám prihodilo, že sa naše vopred oznámené programy križovali s programami niektorých obvodných slovenských samospráv, na čo sme zvlášť upozornili nové vedenie klubu. Nepodarilo sa nám získať stálu klubovú miestnosť, kde by sme sa mohli schádzať a kam by sme mohli pozývať svojich hostí, čo ovplyvňovalo naše možnosti. Veľkú pozornosť sme venovali tým zakladajúcim členom klubu, ktorí sa predovšetkým zo zdravotných dôvodov nemohli zúčastňovať na našich programoch a zaradili sme ich medzi čestných členov klubu. V mene bývalého vedenia klubu verím, že na nás budú naši seniori radi spomínať. S mnohými z nich sme nadviazali priateľské styky, ktoré sú úprimné a trvalé.

Júlia Horváthová,
bývalá predsedníčka KSD

Slávenie jubilejnej svätej omše

Každú prvú nedeľu v mesiaci sa slovenskí veriaci z hlavného mesta stretávajú v Kostole sv. Jozefa na Námestí Mihálya Horvátha, aby si vypočuli omšu v slovenskom jazyku. 4. augusta oslávili 20. výročie obnovenia obradov v slovenskom jazyku v tomto chráme, ktorých iniciátorom a organizátorom je Slovenská samospráva VIII. obvodu Budapešti.

Pred sv. omšou vdp. **Attila Kónya** privítal prítomných, medzi ktorými boli predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku **Alžbeta Hollerová Račková**, predstavitelia Slovenskej samosprávy Budapešti a obvodných slovenských volených zborov, veriaci zo Santova, Tardošu a z Budapešti, ako aj mladučkí ministri z Bratislavy. Svätá omša bola obetovaná za rodinu **Alexovcov**. Na organe hral kantor **Imrich Sárközi**, Schubertovu Ave Máriu zahrali na organe **Emese Malá** a na klarinete **Štefan Malý**. Z Písma čítala **Ildika Klauszová Fúziková**.

Otec Attila vychádzal pri výklade Božieho slova z čítania zo sv. Evanjelia podľa Lukáša: „Ktosi zo zástupu povedal Ježišovi: „Učiteľ, povedz môjmu bratovi, aby sa so mnou podelil o dedičstvo.“ On mu odvetil: „Človeče, kto ma ustanovil za sudcu alebo rozdeľovača medzi vami?“ A ostatným povedal: „Dajte si pozor a chráňte sa všetkej chamtivosti! Lebo aj keď má človek hojnosť všetkého, jeho život nezávisí od toho, čo má.“ A povedal im aj podobenstvo: „Istému boháčovi prinieslo pole veľkú úrodu. Premýšľal a hovoril si: „Čo budem robiť? Ved' nemám kde uložiť svoju úrodu.“ Potom si povedal: „Toto urobím: Zrúcam svoje sýpky a postavím väčšie a tam uložím všetko obilie i ostatný svoj majetok. Potom si poviem: Duša, máš veľké zásoby na mnohé roky. Odpočívaj, jedz, pi a veselo hoduj!“

Ale Boh mu povedal: „Blázon! Ešte tejto noci požiadajú od teba tvoj život a čo si si nahobil, čie bude?“ Tak je

to s tým, kto si hromadí poklady, a pred Bohom nie je bohatý.“ (Lk 12, 13-21)

– V súčasnosti je na dennom poriadku téma majetku, bohatstva, materiálnych hodnôt a peňazí... Keby sa bol bohatý muž z podobenstva podelil so svojim majetkom s blížnymi a chudobnými, bol by sa stal bohatým pred Bohom a mal bohatstvo a poklady za hranicou smrti... Kresťania by sa mali stať nositeľmi nového štýlu života. To spočíva v tom, že vedia, čo je pre ich život potrebné natoľko, aby ich Boh po smrti nazval dobrými a zodpovednými. Kresťania musia vedieť, čo je prostriedok a čo je cieľ ich života. Každý majetok je len prostriedok, ktorý slúži tomu, aby človek prežil svoj život dôstojne so zameraním na večnosť. Dnes si dosť ľudí uvedomuje, že len skromnosť môže pomôcť nášmu svetu... Bratia a sestry v našich rodinných a iných spoločenstvách by sme sa mali vedieť rozprávať aj o niečom inom ako len o peniazoch. Mali by sme sa vedieť vzájomne tešiť zo života a viac sa starať o to, akí sme, a nielen o to, čo máme alebo nemáme.

Ponaučenie pre nás všetkých z tejto kázne možno zhrnúť do jednej vety: Akonáhle začneme žiť pre druhých, budeme šťastní vo svojom živote.

Po omši sa veriaci zišli na fare na agapé, kde predseda Slovenskej samosprávy VIII. obvodu **Kazimír Kápolnai** po privítaní hostí v krátkosti zhrnul uplynulé dve desaťročia: – Dnes slávime 20. rok zavedenia novodobých slovenských bohoslužieb v tomto kostole. Je priam neuveriteľné, ako plynie čas. Keď sa v roku 1998 v obvode s najstaršou slovenskou minulosťou založila samospráva, začal som rozmýšľať nad tým, čo by bolo treba obnoviť. Vtedy mi napadlo opätovné usporadúvanie slovenských omší. Vyhľadával som vdp. **Ferenca Bajzátha** a vtedajšiu predsedníčku Kresťanského spolku Slovákov v Maďarsku **Ildiku Klauszovú Fúzikovú**, ktorí myšlienku

maximálne podporili a pomáhali mi v organizovaní. Za dve desaťročia v tomto chráme odslúžili 238 svätých omší v slovenskom jazyku. Z objektívnych dôvodov sa dvakrát obrad nekonal. Raz, keď na prvú nedeľu v mesiaci pripadli veľkonočné sviatky a raz, keď otec Attila ochorel.

Počas pôsobenia samosprávy sme odhalili a posvätili 6 pamätných tabúľ, z toho dve v kostole. K. Kápolnai poďakoval každému prítomnému, kto sa nejakým spôsobom pričinil o úspešný priebeh omší. „Pán Boh nás upozorňuje na to, že tu na zemi sme pútnikmi a máme v prvom rade dbať o duchovné, a nie o materiálne dedičstvo, lebo od toho závisí naša spása,“ povedala vo svojom vystúpení predsedníčka Náboženského a sociálneho výboru CSSM I. Klauszová Fúziková. – Toto bolo naše motto pred 20. rokmi, teda zachovať kresťanské duchovné dedičstvo, keď sme sa s pánom Kápolnaiom stretli. Vyhľadala som otca biskupa **Antona Špániho**, s ktorým sme sa dohodli, že obnovíme slovenské omše v tomto kostole, ktoré tu už mali svoju históriu. Spočiatku sa do ich usporadúvania zapojili okrem nás všetky obvodné slovenské samosprávy, Slovenská samospráva Budapešti a Náboženský výbor CSSM. V maximálnej miere nám vychádzali v ústrety členovia valného zhromaždenia CSSM a v niektorých obciach sme našli veriacich alebo aktivistov, ktorí nám tiež pomáhali pri organizovaní, – dodala predsedníčka výboru s priáním ďalšej dvadsiatky a zapálila sviečku ako spomienku na tých, ktorí už nemôžu byť medzi nami. Po ďakovných prihovoroch a spoločnej modlitbe na počesť jubilea nasledovala priateľská debata pri pohostení pripravenom veriacimi.

Slovenské bohoslužby v Jozefove vstúpili do ďalšej etapy, veriaci sa na nasledujúcej svätej omši zídu 1. septembra v tradičnom čase o 11.30 hod.

Budapeštianski Slováci si opäť pripomenuli J. K. Viktorina

Za jednu z najúspešnejších potuliek, ktoré prevetávajú slovenskú pamäť v Maďarsku, považujem tradičnú spomienku na významnú osobnosť slovenských a uhorských dejín, kňaza obce Vyšehrad (Visegrád), vydavateľa, publicistu, organizátora slovenského kultúrneho života v Uhorsku v 19. storočí **Jozefa Karola Viktorina** (1822 – 1874). Aj tú tohoročnú, ktorú zorganizovali *Slovenská samospráva VIII. obvodu Budapešti*, *Samospráva mesta Vyšehrad*, tamojšie *Múzeum Mateja Korvína* a *Slovenský inštitút v Budapešti* v sobotu 20. júla vo Vyšehrade. Na spomienkovej slávnosti sa zúčastnila početná komunita Slovákov z Budapešti, **Dr. Péter Gróf** z vyšehradského múzea a „zástupcovia“ Slovákov zo slovenského brehu Dunaja – známa a obetavá znalkyňa života a diela J. K. Viktorina pani **Helena Rusnáková** z Nových Zámkov a autor týchto riadkov s manželkou.

Odrazovým mostíkom našej pripomienky býva pamätná tabuľa v maďarskom a slovenskom jazyku, ktorú pred piatimi rokmi z iniciatívy Slovenskej samosprávy VIII. obvodu na čele s **Kazimírom Kápolnaiom** odhalili na budove školy na jeho počesť. Prečo práve tu? V rokoch Viktorinovo pôsobenia vo Vyšehrade práve jeho zásluhou prestavali bývalý kostol na školu. Druhým dôvodom je skutočnosť, že je to jediná verejne umiestnená pamätná tabuľa (artefakt) pripomínajúca Viktorina v slovenčine. Ak ma pamäť neklame, aj v celom dnešnom Maďarsku. Pritom tu prežil ako katolícky kňaz posledných 11 rokov života a tu je aj pochovaný. Nápis na jeho náhrobku je v latinčine...

Viktorin bol nielen dobrý kňaz, ale tiež upriamil pozornosť vtedajšej uhorskej štátnej správy a verejnosti na pamiatky miestnej histórie, kde dejiny prebiehali na najvyššej úrovni. Zabudnutý a dodnes zabúdaný župný hrad,

predtým slovanské hradisko, ktoré dalo slovanské meno dnešnému mestu. Horný hrad postavený *Belom IV.*, obnovované zvyšky Kráľovského paláca nielen videli, ale aj robili dejiny. Tu sa uskutočnilo v roku 1335 slávne stretnutie troch kráľov, uhorského, českého a poľského, na ktoré nadviazalo stretnutie dnešných „pomazaných hláv“, hoci už nie kráľovských. Vo februári roku 1991 práve vo Vyšehrade založili najvyšší predstavitelia Česko-Slovenska, Poľska a Maďarska Vyšehradský triangel, predchodcu dnešnej V-4.

Jozef Viktorin bol prvý, kto vytiahol slávnú vyšehradskú históriu zo zabudnutia. Dal postaviť chodník z obce cez Kalváriu na Horný hrad, považovaný za prvý turistický chodník v Uhorsku. Krížom *Kláry Zachovej* pod hradnou skalou uctil pamiatku historickej udalosti spreď takmer siedmich storočí. Spracoval „projekt“ na záchranu historických pamiatok a vybavil „fondy“ v centrálnych úradoch. Považujú ho za zakladateľa cestovného ruchu v Uhorsku.

Činnosť J. Viktorina na zviditeľnení a dnešnom rozvoji Vyšehradu si v dnešnom Maďarsku ctia a vážia. Svedčí o tom veľké „V“ na hradnom úbočí vedľa miesta pôvodného kríža Kláry Zachovej s textami v maďarčine, či pamätná tabuľa na začiatku Viktorinovej promenády pod Kalváriou (s textom v maďarčine a nemčine). Potvrďuje to aj spolupráca mesta a Múzea Mateja Korvína pri pravidelných stretnutiach organizovaných Slovákami v Maďarsku. Výskumná činnosť dr. Grófa a ďalších prináša prehĺbenie poznania nášho slovenského veľikána.

Pretože sa škola rekonštruje (zdá sa, že v súčasnosti to trvá dlhšie ako za Viktorinových čias) a pamätná tabuľa nie je na pôvodnom mieste, začali sme svoju spomienku v kostole

sv. Jána Krstiteľa, v ktorom onoho času kázal. Historik Péter Gróf vždy pripraví niečo navyše. Po jeho vstupnom expozé sme obdivovali zrekonštruovaný pôvodný oltárny obraz a v dlažbe Viktorinom v roku 1868 osadenú mramorovú tabuľu s menami vyšehradských kňazov, jeho predchodcov od roku 1761. V latinčine... Potom sme sa odobrali k jeho hrobu na miestny cintorín.

Po krátkom zamyslení nad osobnosťou J. Viktorina – mimochodom, práve v tento deň uplynulo 145 rokov od jeho tragickej smrti – sme položili vence k jeho rovu. Uctili si ho *Slovenská samospráva Budapešti* a slovenské volené zbory mestských častí *Jozefov*, *Terezín*, *Františkov* a *Zugló*. Veniec položil aj zástupca Slovenského inštitútu v Budapešti a za miestnych Korvínovo múzeum a mestská samospráva. Na záver sviečku zapálila pani Rusnáková. Tradične nechýbala kytička v slovenských národných farbách od našej rodiny, ktorú kladíme vždy aj v mene *Miestneho odboru Matice slovenskej v Petržalke*. Po skončení spomienky sa konalo pohostenie v priestoroch miestnej radnice.

Slováci v Maďarsku skutočne nezabúdajú na Jozefa Viktorina. Na záver mám niekoľko tipov pre jeho slovenské zviditeľnenie v Maďarsku. Pouvažovať o vhodnom pripomenutí jeho pôsobenia v starobudínskej farnosti (neďaleko predmostia Arpádovho mostu) od apríla 1852 do konca roka 1855. Od začiatku roka 1856 až do apríla 1866 – viac ako 10 rokov – pôsobil ako kaplán vo farnosti sv. Anny v Budíne, na dnešnom Batthyányovom námestí v I. obvode. Za 22 rokov v neslovenskom prostredí (Starý Budín, Budín, Vyšehrad) zostal Viktorin slovenským národovcom a vytvoril pre Slovákov a slovenčinu dodnes nedocenenú prácu.

Jozef Schwarz

Časopis *Budapeštiansky Slováč* je fórom Slovákov žijúcich v hlavnom meste. Uverejnené materiály vyjadrujú preto v prvom rade mienku autorov. Naším zámerom je rešpektovať právo iných na vyjadrenie vlastného názoru, pričom v žiadnom prípade neposkytujeme priestor materiálom porušujúcim ľudskú dôstojnosť a práva iných.

Redakcia BS

Spomienka na patróna chudobných

V Kostole sv. Ladislava na Námestí mieru sme sa 11. mája stretli, aby sme si uctili pamiatku kanonika **Vojtecha (Belu) Uhlára**. Kladenie vencov k jeho pamätnej tabuli a svätú omšu v slovenskom jazyku, ktorú slúžil farár zo Slovenska **Stanislav Brtoš**, po desiaty raz zorganizovala Slovenská samospráva XIII. obvodu.

Vo vstupnej sieni kostola sme si v podaní *Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena* pod vedením dirigenta **Pétera Pálinskása** vypočuli úvodnú hymnickú pieseň. Po nej nám štipendistka **Juraja Bielika Ríta Hornoková** a podpredsedníčka slovenskej samosprávy XIII. obvodu **Eva Fábíánová** priblížili život a dielo patróna chudobných týmito slovami:

„Slovenský kanonik **Vojtech Uhlár** sa narodil v Zlatých Moravciach v roku 1886. Najprv vyučoval náboženstvo v katolíckych školách v Budapešti a v roku 1916 sa stal kaplánom na fare Kostola sv. Ladislava v XIII. obvode Budapešti, kde slúžil až do svojej smrti.

V novembri 1932 kardinál **Justinián Sérédi** rozdelil budapeštiansku diecézu na ľavom brehu Dunaja na dve časti – na vnútornú a na vonkajšiu peštiansku diecézu. V tom istom roku sa stal **Vojtech Uhlár** dekanom a inšpektorom katolíckych ľudových škôl Vonkajšej peštianskej diecézy. Bol členom misijného spolku diecéznych farárov „*Unio Cleri pro Missionibus*“ a čestným kanonikom ostrihomskej kapituly.

V. Uhlár sa počas 22 rokov svojej farárskej služby v XIII. obvode staral o chudobných. *Angyalföld* nikdy nebol bohatý obvod. Počas pôsobenia Uhlára tu žilo okolo 10 tisíc Slovákov, ktorí pracovali väčšinou ako nádenníci a nezľakli sa ani ťažkej fyzickej roboty.

Zrejme nie jeden z nich navštevoval sväté omše, ktoré slúžil V. Uhlár, ktorý akiste viacerým z nich pomáhal, keď sa dostali do ťažkostí. Aj preto ho

Foto: LF

nazvali patrónom chudobných. Verný služobník Boží zomrel v roku 1938 v Budapešti vo veku 51 rokov.

Na **Vojtecha Uhlára** môžeme spomínať vďaka bývalej podpredsedníčke slovenského voleného zboru XIII. obvodu **Kláre Máthéovej Papučkovej**, ktorá vyhľadala dostupné informácie. Slovenský zbor je vďačný aj miestnym duchovným, ktorí nám umožňujú, aby sme tu mali slovenské sväté omše, hoci v súčasnosti tu slovenský farár neslúži.“

Po tomto vystúpení miestny duchovný **Antal Kálmán** a **Stanislav Brtoš** posvätili pamätnú tabuľu **Vojtecha Uhlára**, na ktorú veriaci napísali: „Na pamiatku šľachetnému zakladateľovi našej farnosti, veľadôstojnému pánovi dekanovi, čestnému kanonikovi **Belovi Uhlárovi** postavili členovia **Oltárového spolku**. Svetlo večné nech mu svieta.“

Môžeme povedať, že ich želanie sa splnilo. Členovia Slovenskej samosprávy XIII. obvodu totiž v rámci svojich možností chránia pamiatku **Vojtecha Uhlára**.

Po uložení vencov k pamätnej tabuli nasledovala ďakovná spomienková svätá omša, z ktorej mi utkveli v pamäti nasledujúce slová pána farára:

„Božia reč dáva istý zmysel, istú nádej v živote človeka. V dnešnom svete sa človek potrebuje zastaviť, aby načerpal niečo duchovné do života. Na to

boli stavané aj chrámy okolo nás a my sme v jednom z nich. Postavil ho človek – jeden z nás – pre vás. Aj keď život človeka je obmedzený, dielo človeka dokáže vykonať, keď spolupracuje s Božou milosťou. Keby nebolo takého vzácneho človeka, akým bol **Vojtech Uhlár**; možno by na tomto mieste stálo niečo iné. Pán **Vojtech Uhlár** bol takým učňom, ktorého si Boh vyvolil, aby postavil takýto krásny duchovný stánok pre nás. Aj v dnešnej dobe znova potrebu-

jeme takýchto veľkých mužov, ktorých si vyvolil a splodil Boh, aby nám približovali Boha v našom živote a zvestovali to Božie slovo, ktoré zaznieva aj dnes v živote každého z nás. Ponúknime aj túto svätú omšu ako poďakovanie v predvečer sviatku **Duchovného pastiera** za naozaj skvelého a dobrého pastiera, kanonika **Vojtecha Uhlára**, aby sme aj takto oslávili jeho ľudské dielo, ktoré bolo preniknuté Božím duchom, službe Bohu a človekovi.“

Na svätej omši sa zúčastnili predsedníčka **Celoštátnej slovenskej samosprávy** v Maďarsku **Alžbeta Hollerová Račková**, predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti **Edita Hortiová**, zástupca vedúceho zástupiteľského úradu veľvyslanectva Slovenskej republiky v Maďarsku **Róbert Maxián** s manželkou, členovia slovenských volených zborov, veriaci zo **Santova**, **Mlynkov** a **Budapešti**.

Spomienkovú svätú omšu sprevádzal krásnym spevom náboženských piesní **Budapeštiansky spevácky zbor Ozvena**.

Na agapé sa predsedníčka Slovenskej samosprávy XIII. obvodu **Zuzana Hollósyová** poďakovala všetkým vystupujúcim a ubezpečila prítomných, že samospráva bude pokračovať vo svojej tradícii zachovávaní pamiatky na **Vojtecha Uhlára**.

Anton Straka – maják hlásajúci súdržnosť

Slovenská samospráva XIV. obvodu, České centrum, Slovenský inštitút a Kruh priateľov Bohémia si 13. júna v prítomnosti Slovákov z rôznych častí hlavného mesta pripomenuli činnosť, dielo a odkaz Antona Straku, a to najprv klade-ním vencov pri pamätnej tabuli na Americkej ulici č. 37, na dome, v ktorom roky žil a pôsobil, a potom v Dome národnosti v Zugló prednáškou venovanou jeho pamiatke.

Životu, tvorbe a literárnej činnosti Antona Straku venovala svoje vystúpenie, ktoré sa uskutočnilo v rámci cyklu prednášok podnietených Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku Anna Ištvánová.

Ja sa pokúsím stručne zhrnúť jej informácie:

Antona Straku v mestskej časti Zugló spomínajú často, veľa sa o ňom hovorí, ale málo vie. Prednášajúca sa zamerala na roky, ktoré Anton Straka strávil v Budapešti. Narodil sa v roku 1893 v Košiciach, nevedno však presne kde a kedy zomrel. Veľmi dobre ovládal slovenský, český a maďarský jazyk, čo vyplýva aj z toho, že veľa prekladal a prednášal vo všetkých troch jazykoch. Pochádzal z jednoduchej rodiny a pôvodne mal byť teológom, ale stal sa z neho diplomat. K literárnej činnosti ho spočiatku viaže denník Slovenský východ, ktorého prvé číslo vyšlo 9. januára 1919 a ako publicista tvoril nepočetnú redakciu v čase jeho zrodu. Boli to vtedy, počas prvej Česko-slovenskej republiky, najvýznamnejšie a najplyvnejšie po slovensky písané noviny na východnom Slovensku. Od roku 1920 pôsobil v Prahe. Rýchlo sa tu udomácnil ako referent Ministerstva národnej obrany. Založil Športový klub Tatan a bol aj predsedom Klubu česko-slovenských turistov, v rámci ktorého organizoval výlety do Tatier. Zo zachovaných dokumentov je zrejmé, že mal vynikajúci organizačný talent a vedel viesť ľudí rôzneho názoru k spolupráci v záujme spoločného cieľa. Aj v športovom klube boli kultúra, literatúra a

filmy častou témou rozhovorov. Klub bol natoľko populárny a známy, že v Kláštorskej rokline pri Letanovciach je jeden z vodopádov pomenovaný po Antonovi Strakovi.

V Prahe sa zoznámil s Vierou Lan-gerovou, ktorá sa mu stala vernou spoločníčkou počas celého života. Mali rovnaké názory na veci a svet a zo zápiskov je známe, že žili v zhode a veľmi pekne. Viera mu bola nápomocná vo všetkom. Bola vynika-júcou hostiteľkou a keď bolo treba na známych piatkových večeroch vystú-pila aj ako herečka. Potvrďuje to nahrávka z Madáchovej Tragédie člo-veka. Mali spolu troch synov. V ro-koch 1925-1936 pôsobil A. Straka v Budapešti ako tlačový atašé Česko-slovenskej republiky a preslávil sa už vyššie spomenutými piatkovými sa-lónmi, na ktoré pozýval známych bás-nikov, spisovateľov, skladateľov, pred-staviteľov kultúrneho života obidvoch krajín a usiloval sa o to, aby sa osobne zoznámili a navzájom spoznali svoje diela. Aby tieto piatkové večerné saló-ny vedel uskutočniť, vždy sa prihlásil, keď bolo treba zorganizovať v rámci diplomacie kultúrny program. Nech už išlo o maďarské, české alebo slo-venské podujatie, vždy ako prvého u-viedol P. O. Hviezdoslava, ale aj sú-časníka Martina Rázusa. Pri organizá-cii týchto večerov vo vile Rosinovcov v rokoch 1932-1936 mu bol príkla-dom Karel Čapek. Salóny ale organi-zoval aj inde a pri rôznych príležitos-tiach. Známe osobnosti pozýval na šálku kávy, ale ponúkalo sa aj niečo na prehryznutie. Medzi jeho hosťami boli osobnosti ako Attila József, Lőrinc Szabó, Gyula Illyés, Emil Boleslav Lukáč, Dezsó Kosztolányi... Vďaka týmto stretnutiam sa zrodili preklady básnikov Jánosa Aranya do slovenčiny a Jána Smreka do maďar-činy. S Attilom Józsefom bol v písom-nom kontakte po celý život. Attila József robil jazykovú korektúru pre-kladov Antona Straku, keď prekladal Mórica, či súčasníkov. Straka veľa

prekladal a vďaka jeho úsiliu bola po dlhých prieťahoch v roku 1936 vyda-ná Antológia českých a slovenských básnikov.

Pôsobenie Antona Straku v oblasti kultúry bolo známe. Navštevovalo ho mnoho ľudí, mnohí ho sledovali, hlav-ne z pravicových politických kruhov. Späť do vlasti ho odvolali už aj preto, lebo ho považovali za ľavičiara, vytý-kali mu, ako vyzdvihuje rôzne seg-menty literatúry a kultúry, respektíve ľudí, ktorých k sebe pozýva. V sku-točnosti však boli medzi jeho hosťami zastúpené obidve strany predstavi-teľov slovenskej, českej a maďarskej kultúrnej sféry. Potvrďuje to aj tzv. čierny zápisník, ktorý obsahuje 130 mien. Okrem neho existuje aj kniha hostí, ktorú vlastní právnik Martin Pál ako dedičstvo po pradedovi. O období, keď bol nútený vrátiť sa do Prahy, vieme už veľmi málo. Z jeho zápiskov je však isté, že by sa bol veľmi rád vrátil do Budapešti. Toľko z vystúpenia Anny Ištvánovej.

Ja by som ešte dodala, že z doku-mentov o Antonovi Strakovi vysvitá, že bol legendárnym predstaviteľom svojej doby. Bol slovenského pôvodu, vzdelanie získal na maďarských ško-lách a stal sa českým úradníkom. Želal by si niekto takýto osud, plný protichodných rozporov v období medzi dvoma svetovými vojnami?

Anton Straka sa týči ako maják hlásajúci súdržnosť medzi nesvorný-mi: „*Aby si národy vedeli vzájomne rozumieť, najprv sa musia spoznať a tu je kultúra najdôležitejšou špeciali-zujúcou sa a zároveň spájajúcou oblasťou. Duša a srdce národa sa odráža v literatúre, v hudbe a v umení. A k tomu, aby srdcia a duše tlkli spo-ločne, často stačí len pohľad, alebo stisk ruky. Vždy som veľmi šťastný, keď sa môžem skromne podieľať na spoločných kultúrnych akciách a pevne verím, že budúcnosť vytvorí priaznivejšie podmienky pre tieto snahy.*“

Dolnozemske impresie

Pod týmto názvom *Slovenská samospráva VI. obvodu a Kruh priateľov Slovenského Komlóša* usporiadali výstavu fotografií troch členov rodiny **Bundovcov. Gábor Bunda** a jeho dcéry **Gabriela** a **Zuzana** prostredníctvom svojej fotografickej tvorby predstavili záujemcom, ktorí sa 23. mája zišli v Kultúrnom a spoločenskom stredisku Eötvös10, ako oni vnímajú svoje rodné mesto.

Podujatie otvorila hrou na citare **Radna Lászlófiová**. Po nej prítomných privítali podpredsedníčka samosprávy **Mária Sutynszká** a **Alžbeta Hollerová Račková**, tentoraz ako predsedníčka Kruhu priateľov Slovenského Komlóša. Ako povedala, táto občianska organizácia má okolo 50 členov. Prevažná väčšina z nich žije v Budapešti a aj preto sa v spolupráci so slovenskými samosprávami pôsobiacimi v hlavnom meste a vďaka ich finančnej pomoci usilujú predstaviť svoje rodné mesto, priblížiť jeho kultúrny život a vytvoriť tak príležitosť na stretávanie sa Komlóšanov a ich prívržencov. Menovite sa za účasť na vernisáži poďakovala riaditeľke Slovenského inštitútu **Ildikó Siposovej**, podpredsedovi CSSM, ktorý je tiež Komlóšan, **Františkovi Zelmannovi** a privítala aj zástupcov slovenských samospráv v Budapešti.

Vlani vystavoval v Eötvös10 svoje fotografie **Ján Roszkos**. Teraz, ako konferencier, začal svoje vystúpenie citátom z básne **Miklósa Radnótiho** o láske k vlasti a potom predstavil troch Bundovcov. Pokračoval slovami: – *Keď prideme domov, do rodného Komlóša, a uvidíme vežu kostola, mnohým nám vyhrknu slzy do očí, mnohé nám zide na um. Z pamäti sa nám vynárajú spomienky na detstvo, na nezbedy... na udalosti v našej dedine, ktorej osídlenie siaha do ďalekej minulosti. Ako vieme, mala mnoho pánov, boli medzi nimi János Hunyadi, Matej Korvín, Ján Korvín ale po tureckom plienení zostalo toto územie vyľudnené. Barón Jozef Rudnyán-*

Foto: LF

szky ho znovu osídlil, keď sem pozval 80 rodín. Ony si tu postavili modlitebňu, domy. Dlhو bolo otázne, komu či kam toto územie má patriť – Csanádu, alebo Békešskej Čabe. V roku 1750 súd rozhodol, že k Čabe. Roku 1795 bol postavený kostol, pri pohľade na ktorý aj mne vyhrknu slzy do očí.

O tvorcoch-fotografoch povedal: – *Môj priateľ Gábor nie je komlóšskym rodákom, ale žije tu vyše 20 rokov. Jeho dve dcéry sú ale rodené Komlóšanky. Gábor už ako 16-ročný dobre ovládal fotoaparát a pokúšal sa využívať pri fotografovaní rôzne techniky. Keď sa objavila digitálna fotografia, neprestal s tradičným fotografovaním. Aj on, rovnako ako my, denno-denne vidí, cíti tie isté svetelné efekty, vône, ale on ich dokáže zachytiť na fotografiách. Jeho dcéra Zuzana začala s fotografovaním už ako 10-ročná. Ako aktívna členka tanečného súboru veľa úsilia venovala práve foteniu tanca a tanečníkov a ich prostredníctvom aj ľudových krojov. Aj mladšia dcéra Gabriela sa začala venovať fotografovaniu ako 10-ročná. Obidve dievčatá sa profesionálne venujú tejto činnosti. Zuzana už vyštudovala fotografovanie, Gabriela ešte študuje.*

Mnohí sú presvedčení, že fotografovanie je umenie momentu, ale aby človek zachytil daný moment, aby uchoпил aparát v správny čas a zamerlal objektív správnym smerom, k tomu musí mať výnimočnú zručnosť a duševnú zrelosť.

Výstavu otvoril J. Roszkos otázkou na Gábora Bundu, či priniesol klobásu, jeho kladná odpoveď – spre-

vádzaná hlasným smiechom prítomných – bola pokynom na otvorenie výstavy a vystupňovanie priateľskej atmosféry, tak charakteristickej v kruhu Komlóšanov.

O slovo sa ešte raz prihlásila Alžbeta Hollerová Račková, ktorá sa poďakovala dvom dievčatám zo slovenskej školy v Slovenskom Komlóši **Boženke Spišákovej** a **Renáte Lócziovej**, že prišli a obliekli sa do kroja, zachyteného na fotografiách.

Slovo potom odovzdala vystavujúcim umelcom. Bol to pre tvorcov nečakaný zvrat, ale odvážne sa ujali slova.

Gábor: – *Ako to už odznelo, moja dcéra mala vlani svoju prvú výstavu. V porovnaní s výstavou, ktorou debutovala, je táto dnešná malá, navyše svoje diela na nej predstavujeme traja. Zostaviť materiál na výstavu je veľmi ťažké, rozhodnúť, čo vystaviť a čo nechať v pozadí, je pre autora vždy ťažké, ale keď už aj vybral, ani vtedy si nie je istý, či to bol ten najsprávnejší výber. Keď som sa do počul o možnosti vystavovať v Budapešti, bol som veľmi šťastný a šťastný som aj v tejto chvíli. Dúfam, že sme vybrali správne.*

Zuzana: – *Ja som mala pri výbere fotografií ľahšiu úlohu, aspoň si to myslím, pretože som vám priniesla časť zo svojej diplomovej práce. Pre mňa je momentálne všetko, čo je na mojich fotografiách zachytené a tu predstavené, to najkomlóšskejšie.*

Gabriela: – *Ja som nemala žiadnu fotografiu z Komlóša, o Komlóši a tak prišla táto úloha znenazdania. Uvažovala som, čo by som mala zachytiť, čo by bol pre mňa Komlóš. Nuž a keďže mne je ľudový kroj veľmi blízky, tak som sa rozhodla na svojich fotografiách zvečniť komlóšsky kroj.*

Gábor: – *Ja som sa rozhodol pre „jeden rok v jednom dni“ – otvoriť ho ráno a ukončiť večerom.*

Vernisáž pokračovala v priateľskom a nekonvenčnom ovzduší, ako inak, pri komlóšskej klobáse.

Dobrodružstvo pri obžinkoch a ďalšie predstavenia

Na pozvanie *Slovenskej samosprávy XIII. obvodu*, za spolupráce so *Slovenskou samosprávou VI. obvodu* a za finančnej podpory *viacerých slovenských obvodných volených zborov* zavítalo do Budapešti *Divadlo Jána Palárika z Trnavy*, aby nám 16. mája spríjemnilo štvrtkový podvečer. Divadelná hra *Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch*, ktorej autor *Ján Palárik* istý čas pôsobil v Budapešti ako pedagóg na nemeckej fare, kde učil hluchonemé deti, je tematicky nadčasové dielo. Opisuje obdobie pomadžarčovania slovenskej šľachty a zároveň poukazuje na potrebu používania slovenského jazyka vo všetkých spoločenských vrstvách. Toto, pre prebúdajúcu sa Slovač ťažké obdobie, ide o prvú tretinu 19. storočia, nám s ľahkosťou, humorom a vynikajúcim hereckým výkonom priblížili herci trnavského divadla pod vedením režiséra *Jána Sládečka*. Vo veselohre o zmierení, dobrodružstve, hrách lásky a náhody sa miešali tri jazyky: slovenčina, maďarčina a nemčina, používanie ktorej už v tom čase ustupovalo do pozadia. Práve aj nám dva zrozumiteľné jazyky pridávali na dobrej nálade, nehovoriac o gagoch a vtípoch, ktorými boli jednotlivé výstupy popretkávané.

Palárik vo svojich svetlých veselohrách propaguje ideály prirodzenosti v protiklade k štylizovanej, smiešnej vyumelkovanosti. Skostnatenosť, nadutosť a stereotypy sú smiešne, ale zmena je možná, ak podľahneme čaru vývoja, harmónie a ústretovej komunikácie. Zmierenie nie je iba podaním si rúk znepriatelených strán, ale aj poznaním, zmierením sa so svojimi vlastnými predsudkami. Tak sa určite pohne skôr a lepším smerom, ako keď budeme bedákať, konštruovať konšpiračné teórie, obviňovať a útočiť. Dobrodružstvom nie je iba dnes také aktuálne, pikantné skrývanie vlastnej identity pri hrách lásky, ale aj pripustenie možnosti, že všetko sa môže po mnohých „trapasoch“, trápnostiach a trápeniach napokon dobre skončiť. Nie

iba v komédii, ale aj v živote, v ktorom to, že sme individuálne aj kolektívne „iní“, môže byť prítiažlivou šancou.

Noc Helvera

V podaní hercov *Andrása Nagya* a *Margity Garajszkej* sme si 13. a 14. júna mohli pozrieť premiéru Slovenského divadla Vertigo, komornú drámu *Noc Helvera* od poľského kunsthistorika a univerzitného profesora *Jaroslawa Swierszcza*, píšuceho pod pseudonymom *Ingmar Villqist*. Tento autor patrí k najhranejším súčasným poľským dramatikom a to tak doma, ako aj v Európe. Svoj pseudonym si zvolil na počesť a z úcty k *Ingmarovi Bergmanovi*. Slávny filmár ale nie je jediný Škandinávec, ktorého odozvy poetiky môžeme v textoch tohto Poliaka fascinovaného severom nájsť. V zhode so škandinávskymi dramatikmi (*Ibsen, Strindberg, Enquist*) je presvedčený, že tie najdôležitejšie veci sa odohrali ešte predtým, než sa zdvihla opona a to, čo potom sledujeme na javisku, je len výsledok činov, vykonaných predtým. Je tomu tak aj v prípade príbehu Karly a Helvera, ktorý vyvrcholí v jednu temnú noc, ktorej dal Villqist meno Helverova. Je to ťažký príbeh dvoch postihnutých ľudí. Karla prišla o dieťa, o lásku, o spoločenské postavenie, o finančnú istotu. Helver je postihnutý mentálne. Dej sa odohráva niekedy v tridsiatych rokoch XX. storočia, kdesi v Nemecku, kde

sa fašisti práve ujímajú moci. Atmosféra v spoločnosti hustne, ale ešte vždy sú ľudia, ktorí žijú svojim vlastným spokojným životom. V skromne zariadenej kuchyni uponáhľane pripravuje jedlo unavená, strhaná žena. Potom sa objaví muž a my nemáme predstavu o tom, aký je medzi nimi vzťah. V priebehu deja vysvitá, že o duševne chorého muža sa stará žena, ktorá v minulosti porodila choré dieťa, ktorého sa zriekla a starostlivosť o Helvera berie ako pokánie. Všetky svoje city upála na neho, ale nie je mu ani matka, ani sestra, ani manželka. Hrôz za stenami kuchyne pribúda. Niet pred nimi úniku a kuchyňa, ktorá sa spočiatku zdala byť pre nich bezpečným úkrytom, sa pre nich stáva pascou...

A čo ja miláčik?

alebo

Kobercová bombardérka

V rámci Leta v Starom Budíne uviedla *Samospráva III. obvodu* na letnú divadelnú scénu na Hlavnom námestí č. 2 komédiu slovenskej dramatičky *Táni Kusej*. My autorku a jej dielo, ktoré uzrelo svetlo sveta v roku 1986, poznáme z predstavenia, ktoré nám pred rokmi prinieslo divadlo Vertigo a teraz sme mali možnosť vidieť premiéru jeho maďarskej verzie.

Stereotypné manželstvo ambiciózne prekladateľky Margity a zanieteneho programátora Bohuša naruší príchod mladého, pôvabného dievčaťa, pracovníčky istej – nebeskej – agentúry. Dievča – *Scarlet* – sa má všestranne starať o manžela, ktorého vraj Margita zanedbáva. Táto skutočnosť od základu zmení manželské spolužitie.

Obsažný dialóg, nečakané dejové zvraty a cit pre komickú situáciu sú prínosy vyúsťujúce do prekvapivej pointy. Režisér maďarskej verzie bol *László Suba*. Margitu stvárnila *Vera Siposová*, Bohuša *Károly Hajduk* a *Scarlet* *Bianka Ballerová*.

Predstavenie si prišla pozrieť aj autorka tejto nestarnúcej komédie.

EF

Piliš očami milovníka rastlín

Dňa 18. mája sa uskutočnil 11. ročník výstupu na vrch Piliš s výškou 756 m n. m., 6. najvyššiu horu Maďarska. Spolu s nami sa na vrchol vybral aj Július Haringa z Nítry, ktorý sa veľmi dobre vyzná v rastlinách a ich účinku na zdravie človeka. Okolitú prírodu preto vnímal inak ako my, ostatní. Prinášame vám jeho príspevok, popretkávaný dobrými radami.

Pod Pilišským vrchom malé remízky striedajú lúčky, až sa definitívne vojde do lesa. Na jeho kraji rastie hneď pri chodníku medunica medovkolistá s nápadne veľkými pyskatými kvetmi, chodník sa miestami zužuje len na prechod jedného človeka, kriky sa hľadajú svetlo natláčajú do voľného priestoru. Rastú tu oba bežné druhy javora: poľný s menšími vykrajovanými listami a mliečny s typicky špicatým listom, tvar poznáme z hokejových dresov Kanadčanov. Niektoré kríky sú v plnom kvete. Je máj a to je čas kvitnutia hlohu jednosemenného. Kvet spolu s listami obsahuje účinné látky, ktoré pôsobia špecificky na srdce. Upokojujú srdcovú neurózu, tlmia a harmonizujú srdcovú arytmiu, výrazne zvyšujú cirkuláciu vo vencovitých tepnách a tlmia aj klimakterické problémy. Chodník lemujú mladé výhonky jaseňa štíhleho, v tomto čase už má naplno rozvinuté listy. Tieto obsahujú látky na zvýšené vylučovanie kyseliny močovej a preto sa používajú pri liečení dny, ale aj ako súčasť čajovín pri cukrovke, prípadne pri zápaloch močových ciest. Na zemi si svoje miesto úspešne vyhradzuje kozinec sladkolistý, jeho plazivé prírastky majú už dĺžku dobrých 60 cm. Byle obsahujú okrem iného látku glycyrizín, ktorá je 50-krát sladšia ako repný cukor. Pri rozžutí listu cítiť sladkú chuť, ale že by to bolo 50-krát sladšie ako cukor by ste nepovedali. Použitie rastliny je špecifické, používa sa pri celkovom úpadku fyzických a psychických síl. Keďže podporuje tvorbu bielych krviniek, predovšetkým T-lymfocytov a makrofágov, tvorbu červených krviniek a hormónov vrátane interferonu, používa sa pri lie-

čení zhubných ochorení. Vedľa chodníka sa sporadicky vytvárajú otvorené priestranstvá, ktoré pohotovo vyplňajú rastliny milujúce slnko a trávnaté spoločenstvá. Teraz tam kvitnú viaceré druhy veroník, pakost krvavý s výraznými červenými kvetmi a modro kvitnúca bylina s kvetom podobným kvetu čakanky. Čakanka to nie je, ale šalát trváci. Povedľa je oblúkovo prehnutá stonka kokoríka voňavého s visiacimi bielymi kvetmi.

Dostávame sa k prvej vyhladke na okolitú krajinu, vidieť obce osadené do kopcovitého a väčšinou lesmi zarasteneho terénu. Na svahu, pod našimi nohami nie je les, len menšie kríčky, z terénu vystupujú vápencové terasy a malé morény. Rastlinstvo sa mení, prevládajú kvitnúce kobercové spoločenstvá deväťorníka peniažtekového a materinej dúšky. Na terasách a v puklinách skalných stien rastie jasenec biely. Spoločenstvu „kraluje“ mohutnejší ker, rastúci v pukline dvojmetrovej kolmej skaly a pod ním na rovnejšej terase rastú jeho „deti“, zrejme vziadené z vypadaných semien od vlani. Jeho bledoružové okvetné lístky majú purpurové žilkovanie a voňajú po škorici a citróne. Máte pocit, že sa dívate na orchideu.

Chodník začína mať strmší ráz a viac zákrut. Turistické paličky, ktoré sme doteraz viac-menej len voľne niesli vedľa seba, sa stávajú výbornými pomocníkmi šetriacimi bedrové kĺby a kolená. Les sa mení, zjavujú sa otvorené skalnaté partie s materinou dúškou, veronikami, deväťorníkmi a gypsomilkami. Blížime sa k vrcholu kopca, už vidíme valec vyhladkovej veže, šiatre s výdajom divinového guláša a šarišského piva.

Pod nohami je zelený koberec, skoro nikto si nevšimne, že šliape po nenápadnom nátržníku striebornom. Nebýva bežne uvádzaný v herbároch, zrejme preto je jeho vplyv na choroby žľzníka, obličiek, močového systému, na činnosť žalúdka a čriev nedocenený. Pozostatky betónových konštrukcií bývalej raketovej základne „na ochranu Budapešti“ čiastočne zakrýva vege-

tácia, na svahoch bunkrov a hangárov rastie okrem iného divozel veľkokvetý. V tieni stromov pri samotnej veži svietí nápadný červenofialový kvet kukučky vencovej. Po osviežení gulášom a glgom piva sa vydávame na jednotlivé podlažia veže, každý úsek má 15 schodov. Dole bolo pomerne teplo, tu vo výške cítiť studenší vietor, pozrieme si rýchlo krajinu a informačné tabule, urobíme zopár fotografií na pamiatku a schádzame. Dole je veselo, pri harmonike sa spievajú slovenské pesničky, ľudia sa stretávajú so svojimi známymi a debatuje sa. Tí starší si už našli vhodné miesto na posadenie sa, oddychujú a sledujú priateľskú atmosféru v ich okolí. Čas sa posunul, naša skupinka sa opäť dáva dohromady a vydáva sa smerom domov. Väčšina ľudí vníma prírodu povrchno a nevšimne si hneď vedľa chodníčka „orchideu“ - vstavač vojenský. Dolu sa ide rýchlo, hamujeme odušu paličkami, keď sa dá, niečo z dĺžky trasy si skrátime skratkami. Uľahani, ale spokojní, míňame opäť ohradu cintorína a sme na asfaltovej ceste v Mlynkoch.

Vegetácia na svahu vrchu Piliš je prekvapivo rôznorodá, rastú tu významné liečivé rastliny. Oplatí sa tam zájsť s herbárom pod pazuchu a učiť sa. Poznať názvy rastlín, poprípade ich možné použitie v humánnej medicíne je jednoznačne prínosné pre náš vzťah k prírode. Keď poznáme všetky rastliny, s ktorými sa pri pohybe v tejto pokladnici stretáme, cítime sa ako v prostredí priateľov. Zber rastlín v tomto priestore, samozrejme, nepriehádza do úvahy, lokalita je chráneným územím. Na tomto mieste si uvedomujeme, že rastliny si tu vytvorili svoje spoločenstvá, ktoré si navzájom neprekážajú a vytvárajú pestrosť farieb a tvarov, na ktoré sa dá hodiny dívať. Je to možno vzor pre nás ľudí, lebo sa napriek tomu, že sme rôznorodí, tiež navzájom obohacujeme. Pestré rastlinné spoločenstvá na Piliši môžu byť inšpiráciou pre pokojný ľudský život. Koniec-koncov pestrá lúka je krajšia ako monokultúra.

Ing. Július Haringa

Potulky budapeštianskych Slovákov po Morave

Uherský Brod – Uherské Hradiště – Buchlovice – Velehrad – Otrokovice – Olomouc – Kroměříž – Zlín – Vizovice – Luhačovice – Týn nad Bečvou – Rožnov pod Radhoštěm – Čachtice – Podolie.

Takýto bol plán poznávacej cesty, ktorú už ako svoje tradičné podujatie vždy začiatkom leta, teraz v dňoch 20. – 23. júna, zorganizovala *Slovenská samospráva XIV. obvodu Budapešti* na čele s **Pavlom Maulikom**. Ako obyčajne, aj teraz bol program veľmi bohatý a časovo náročný. Mnohé z plánovaných zastávok sme preto museli vynechať. Máme ale informácie o tom, kam zájsť, ak budeme mať cestu okolo, alebo ak sa opäť vyberieme na Moravu, konkrétne na malebné Slovácko.

Náš autobus mal plánovaný odchod o 7. hodine, ako to však podľa zákona schválnosti už býva, jednému, či presnejšie jednej zo 46 výletníkov sa podarilo zaspať a tak sme mali celý deň posunutý o viac ako hodinu. Preštrikovali sme sa cez rannú budapeštiansku špičku a vyrazili sme na dlho očakávanú cestu do Olomouca.

Najprv sme sa zastavili v *Múzeu Jána Amosa Komenského v Uherskom Brode*, rodnom meste učiteľa národov. Je to jedno z najstarších múzeí v juhovýchodnej Morave a podľa svojho rodáka dostalo názov v priebehu svojho vývoja. Stála expozícia s názvom *Komenský ľudstvu* má dve tematické časti: *Komenský a jeho doba* a *Odkaz Komenského súčasnosti*. V múzeu sa nachádza aj expozícia najvzácnejších historických a etnografických zbierok, vďaka ktorým si človek vie predsta-

viť, ako sa onoho času žilo v meste a jeho okolí.

Ďalšou zastávkou bol *Velehrad*. Významné duchovné centrum po celom svete preslávila tamojšia Bazilika Nanebovzatia Panny Márie. Je to architektonický klenot v barokovom štýle, ktorým sme prechádzali so zatajeným dychom. Velehrad je známy aj tým, že je v ňom stále živý odkaz sv. Cyrila a Metoda z dôb Veľkej Moravy. Vedie k nemu Cyrilometodská cesta po stopách pútnických miest k sakrálnym i stredovekým pamiatkam. Cesta nie je určená len veriacim pútnikom, ale každému, kto má záujem o prekrásnu prírodu a sakrálnu, či významné kultúrne a technické pamiatky. Medzi tie technické patrí päťdesiatšesť kilometrov dlhý, dvanásť metrov široký a poldruha metra hlboký *Baťov kanál*.

Do Olomouca sme dorazili v skorých večerných hodinách. Od barmana čapujúceho vynikajúce pivo sme sa dozvedeli, že sa celý deň pripravoval, ako sa s tými Maďarmi bude rozprávať a my sme ho prekvapili aj jemu zrozumiteľnou slovenčinou.

Na druhý deň sme absolvovali prehliadku miest Kroměříž a Olomouc. Sídlo olomouckých biskupov a arcibiskupov v Kroměříži bolo založené v 13. storočí a návštevníkom sprístupňuje umelecké zbierky – obrazy, knihy, hudobné rukopisy, nábytok, ktoré cirkevní hodnostári zhromaždili v priebehu uplynulých stáročí a ktoré patria k najvýznamnejším, pričom nielen v Českej republike. Spomedzi štyridsiaticich komnát dostupných návštevníkom je najkrajšia rokoková sála, tzv.

snemovňa. Tento názov získala v roku 1848, keď sem z Viedne na niekoľko mesiacov presunuli zasadania ústavného rakúskeho Ríšskeho snemu. Okolo zámku sa rozprestiera Podzámocká záhrada, my sme sa ale vybrali do Kvetinovej záhrady, zaradenej v roku 1998 spoločne s Arcibiskupským zámkom a Podzámockou záhradou do zoznamu UNESCO. (Cestou sme prechádzali okolo domu, v ktorom istý čas býval niekdajší československý prezident Ludvík Svoboda.) Kvetinovú záhradu budovali po celé desaťročia od roku 1665 v barinách, ktoré dal odvodniť biskup Karel Lichtenstein a z ktorých vytvorili jedinečný sad vtedy vo francúzskom štýle. Je výnimočnou pamiatkou, patrí medzi najvýznamnejšie záhradné diela v celosvetovom meradle. Rozprestiera sa na ploche 300×485 metrov.

Popoludnie toho istého dňa patrilo Olomoucu, mestu, ktoré bolo v stredoveku tretím najväčším mestom Českej koruny. Dnes je šiestym najzaujavnnejším mestom Českej republiky a má okolo 101 tisíc obyvateľov. Je to štatutárne a univerzitné mesto. Sídlí v ňom Univerzita Palackého, najstaršia na Morave a druhá najstaršia v Česku. Atmosféra mesta a jeho historické pamiatky priťahujú turistov z celého sveta. Je vyhľadávaným miestom medzinárodných konferencií a festivalov. Najznámejšou historickou pamiatkou Olomouca je stĺp Najsvätejšej Trojice, od roku 2000 zaradený do zoznamu UNESCO.

Historické jadro mesta je pamiatkovou rezerváciou, po pražskej dru-

hou najvýznamnejšou v krajine. Mesto má nespočetné množstvo krásnych fontán, palácov, parkov, chrámov a kostolov. My sme ako prví navštívili Katedrálu sv. Václava, v ktorej 3. mája 1469 korunovali Mateja Korvína za českého kráľa. O tejto skutočnosti sme našli jedinou skromnú vetu na jednej z papierových nástenniek rozmiestnených v chráme. Potulky po historickom centre sme skončili, ako inak, posedením pri pive.

Zlín, Vizovice a Luhačovice sme mali naplánované na tretí deň nášho študijného pobytu. V Zlíne sme navštívili vilu a pamätník **Tomáša Baťu**. Vo Vizoviciach, v rodisku **Rudolfa Jelínka**, sme sa zastavili vo svetoznámej firme na výrobu destilátov. Podnik svojho otca začali v roku 1919 rozvíjať bratia Rudolf a Vladimír pod názvom „*Synovia Zikmunda Jelínka*“. Od roku 1926 podnikali samostatne. Z nie príliš prosperujúcej pálenice na Razovč, ktorú bratia kúpili ešte spoločne v roku 1921, sa Rudolfovi vďaka odštartovaniu výroby kóšer destilátov, pri ktorých sa používajú len také suroviny a postupy, ktoré sú v súlade s pravidlami ortodoxnej židovskej viery, podarilo vybudovať firmu známu dodnes po celom svete. Žiaľ, Rudolf Jelínek a jeho manželka Irena za svoj židovský pôvod zaplatili životmi. Zahynuli v koncentračných táboroch. Synovia Zdeněk a Jiří holokaust prežili, ale Zdeněk v roku 1946 zomrel na tuberkulózu. Jiřímu Jelínkovi firmu v roku 1948 znárodnili a jej dovtedajší majiteľ emigroval. Dnes prosperuje firma pod názvom RUDOLF JELÍNEK, a. s.

Prehliadku Luhačovic nám zneвозмоžnila prietrž mračien, ku ktorej došlo v momente, keď sme dorazili k tabuli s názvom tohto najväčšieho kúpeľného mesta na Morave. Liečia sa tu choroby dýchacieho a tráviaceho ústrojenstva a obezita. Vyvíera tu šesť prírodných prameňov. Najznámejším a najvýznamnejším je prameň Vincentka.

Posledný deň, deň návratu do Budapešti, bol spojený s prehliadkou *Valašského múzea v prírode v Rožnově pod Radhoštěm*, najväčšieho a najstaršieho skanzenu v strednej Európe, a *Parku miniatúr* v obci *Podolie*, už na Slovensku. Vo Valašskom múzeu založenom v roku 1925 a rozčlenenom na tri areály, sme si pozreli *Drevené mestečko*. V skanzene je v prírodnom prostredí rozmiestnených takmer 100 pamiatkových objektov, originálnych drevených stavieb prenosených z terénu, ale aj kópie a rekonštrukcie historických budov.

V parku miniatúr v obci Podolie neďaleko Piešťan je momentálne umiestnených 81 verných kópií slovenských hradov, zámkov, kostolov, bazilik, či chát. V štádiu prípravy sú ďalšie štyri modely.

Tu sa náš študijný pobyt skončil. Čakala nás Budapešť, kam sme dorazili v skorých večerných hodinách. Za bezpečnú jazdu sme sa potleskom poďakovali vodičovi **Martinovi Glüčkovi**, ako aj organizátorom cesty, členom *Slovenskej samosprávy XIV. obvodu Budapešti*.

Eubomíra Fallerová
Foto: autorka

Slovenská samospráva Budapešti

Edita Hortiová
predsedníčka

Pavol Beňo
zástupca predsedníčky

Alžbeta Árgyelánová

Eva Fábíánová

Levente Galda

Rozália Papová Polereczká

Ladislav Petro

Sekretárka:

Eubomíra Fallerová

Adresa SSB:

Akadémia ul. 1, Budapešť 1054

Telefón: 302-5117

E-mailová adresa:

ssambp@gmail.com

Redakcia

Eubomíra Fallerová
šéfredaktorka

Vlasta Zsákaiová
jazyková redaktorka

Edita Hortiová

Pavol Beňo

Eva Fábíánová

Deň Slovákov v Maďarsku v Jači

Foto: LF

Foto: LF

Foto: LF

Foto: LF

Foto: LF

Foto: etre

Za finančnú podporu poskytnutú na vydanie nášho časopisu srdečne ďakujeme
Správe fondov Gábora Bethlena.

NEMZ-KUL-19-0153

Pri zostavovaní čísla sme čiastočne použili články a fotografie z Ludových novín a webovej stránky www.luno.hu.

BUDAPEŠTIANSKY
SLOVÁK

Časopis Slovenskej samosprávy Budapešti. Náklad: 1000 výtlačkov.
Za vydanie zodpovedá predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti *Edita Hortiová*.
Adresa redakcie: 1054 Budapešť, Akadémia u. 1, tel./fax: 302-5117, e-mail: ssambp@gmail.com
Uzavierka čísla 16. augusta 2019.
ISSN 1416-6453. Tlač: CZEDE Kft., Budapešť

Kiszely Orsolya csipkái

A Pesterzsébeti Szlovák Önkormányzat május elején újabb érdekes kettős rendezvénnyel kedveskedett a szlovák kultúra iránt érdeklődő közönségnek. A Csili Művelődési Központ könyvtárában megrendezett író-olvasó találkozón nem csak Franyó Rudolf íróval találkoztunk, hanem egy kamara kiállítás keretében megismerhettük Kiszely Orsolya népi iparművésznét, a textiles díszítő népművészetet jeles művelőjének és gyűjtőjének alkotásait, a vert csipkéket, hímzéseket és ruhatereket.

A fiatal iparművész pályafutását Oláh Miklósné, Jutka néni, az önkormányzati testület képviselője mutatta be. Jutka néni a bevezetőben arra is kitért, hogy mikor jöttek a szlovákjakú emberek a mai Magyarország területére és hol telepedtek le. A települések felsorolásában eljutottunk Szarvasra, ahonnan Kiszely Orsolya családja is származik.

Szarvason annak idején, Tessedik Sámuel evangélikus lelkész-polihisztor idejében, a gazdagnak és a szegénynek is egyaránt sötét öltözetben illett megjelenie a templomban. Tessedik a szószékről nemcsak az ígét hirdette, de nevelte is az embereket. Szigorúan tiltotta a cifráságot. Azt nem szabta meg, hogy miből legyen megvarrva a pendely, a szoknya, a blúz, de fontos volt, hogy az anyaga sötét legyen.

Kiszely Orsolya mindkét nagymamája a szarvasi Háziipari Szövetkezet hímző asszonya volt. Sok esetben a sürgős munkát hazavitte és a kislány Orsi így találkozott ezekkel a szépséges darabokkal. Orsolya középiskolás korában jelentkezett a megyei hímző szak-

kör vezetői tanfolyamára, ahol szakképzett népművészek adták tovább ismereteiket. Itt tanulta meg, hogyan kell gyűjteni a mintákat, megtervezni azok elhelyezését a ma használt textíliákra, használati tárgyakra, díszterítőkre, a hétköznapi vagy alkalmi ruhákra, valamint azt, hogy az egyes anyagokat milyen hímző eszközzel, csipkével lehet ékesíteni. Orsika megvallotta a szarvasi és a csabacsüdi rokonok hagyatékkal teli szülőit, és terveihez felhasználta az ott talált gyönyörű ruhadarabokat. Így jutott el arra a szintre, amivel kiérdemelte a Népművészet Ifjú Mestere címet. A családi hagyatékban bukkant rá a Tessedik által elvárt női ünneplő öltözet egyes darabjaira: a slingelt szélű, csipke díszű alsószoknyára, a csipkeszegélyű száras, a csizmaszár felett szalaggal megkötött női fehérneműre, a női ingvállra, amelynek necce – hímvarrással töltött mintabetéte – volt, valamint a ráncolt fekete selyem felső szoknyára és a fekete bársonyból készült, függőleges csíkú, vert aranycsipke díszítéssel ellátott felső kabátkára (vizitkára). Ez a mintaruha a Hadtörténeti Múzeumban megrendezett országos népművészeti kiállításon is bemutatásra került.

Az előző századokban Szarvason jó hírű ködmön- és bekecskészítő cég működött. A mesterek a környékbeli települések vásárain kínálták áruikat és vitték jó híret mesterségüknek. A díszítőminták alapján pontosan be lehetett azonosítani, hogy az adott ruhadarab melyik mesternek a keze alól került ki.

A megyei hímző kör népművészeti egyesületté alakult. Orsika, az édesanyja és a nagymamája is – tehát három

generáció – lett a tagja ennek az egyesületnek. A tagok havonkénti klubfoglalkozásokon, évente 1-2 hetes alkotótáborozásokon dolgozták fel, szakkörökben hímzték, majd nagyszabású járási és megyei kiállításokon mutatták be a Békés megyében gyűjtött motívumokat.

A Népművészeti Intézet vezetői látván, hogy milyen nagy az érdeklődés a népművészet eme ága iránt, országos textiles konferenciákat, bemutatókat szerveztek, amelyeken mindenkor egy-egy témakör kapott kiemelt figyelmet. A Kiszely család ezeken rendszeresen részt vett, sőt mindenkor díjjal tért haza. A hazai és a határon túli alkotótáboroknak egyéb hozadéka is volt. Itt ismerték meg a kalotaszegi vagdalásos, a székely keresztzsemes és fonatos mintákat, Szlovákiában pedig a gömöri fehérhímzést és a pozsonyi motívumokat. Ennek a gazdag ismeretanyagnak köszönhetően kapott Orsika felkérést a Népművészeti Intézettől, hogy szakértőként, szaktanácsadóként működjön közre az intézet különböző szalonjaiban, valamint a Fürge ujjak szaklapnál, illetve segítse a japán kutatók elmélyülését a mintakincsek feltárásában.

Kiszely Orsolya – aki egy elhivatott népi iparművész – keletről indult, ma pedig Nyugat-Magyarországon él és alkot. Két gyermekének a figyelmét is e szép hivatás felé irányítja. Ennek köszönhetően már ők is szeretnek tüvel öltögetni. Joggal állíthatjuk, hogy a Kiszely család négy generációját ihlette meg a népművészet: Orsikát, az édesanyját, a 94 éves nagymamáját és a szép iránt vonzó két kis gyermekét.

Oláh Miklósné

Szlovákul tanuló felnőtt diákok évszázadi pozsonyi kirándulása

Foto: Atila Kiss

A Budapesti Szlovák Intézetben évek óta működő szlovák nyelvtanfolyam diákjai egynapos évszázadi pozsonyi kirándulásra gyűltek össze 2019. június 29-én, szombaton kora reggel a Nyugati pályaudvaron. A „diák” szót ebben az esetben tágan kell értelmezni, hiszen felnőttképzésről van szó, amelyben a fiatalabbak és a középkorúak mellett akadnak 70 év felettiek is. A résztvevők nyelvtanulási motivációi a legkülönbözőbbek. Van, aki szlovák nemzetiségi területről származik, és gyermekkori nyelvemlékeit szeretné felszínre hozni. Van, akinek a munkájához vagy hobbihoz hasznos a szomszéd ország nyelvének ismerete, és van olyan is, aki házasság útján tett szert szlovák nemzetiségi rokonságra. A tanulók nemcsak budapestiek. Többen a környező településekről, sőt még távolabbról is bejárnak a foglalkozásokra. A nyelvi képzés három szinten folyik, kezdő, középfelhaladó és haladó szinten.

A különböző csoportok most találkoztak először, így a vonatozás egyben az ismerkedésre is alkalmat adott. Ez nem volt nehéz, mivel összeköt minket a közös érdeklődési kör és a közös cél, a szlovák nyelv és kultúra minél mélyebb megismerésének a szándéka. A pozsonyi főpályaudvaron már egy egységes csapat szállt le a vonatról. Az időjárás is mellénk szegődött, gyönyörű napsütés volt egész nap, elviselhető meleggel.

Társaságunk többsége természetesen

járt már Pozsonyban, akár többször is, de ezúttal egy igazán elhivatott és nagy tudású idegenvezető, Korpás Árpád (aki egyben a Pozsonyi Kifli Polgári Társulás – Občianske združenie Bratislavské rožky) alelnöke mutatta be nekünk a várost. Pontosabban annyit, amennyi a szűk néhány órába beleférhetett.

A séta a keleti városrészben, a Szlovák Nemzeti Felkelés (Námestie SNP) terén indult. Ez a hely számos történelmi esemény színhelye, emellett régóta (és ma is) piactér. A következő megálló is kereskedelmi jellegű volt, a Kötér (Kamenné námestie). Itt látható (a volt) PRIOR áruházlánc alapításának emlékköve.

A Duna utcán továbbhaladva megismerkedtünk számos helyi érdekességgel: a Magyar Tannyelvű Alapiskolával és Gimnáziummal, a Lechner Ödön tervezte Grössling-utcai gimnázium szecessziós épületével, Kempelen Farkas házával és a híres szlovák színész, író és humorista, Július Satinský modern fémszobrával.

Következő állomásunk az ugyancsak a Lechner Ödön által tervezett, szecessziós stílusú Szent Erzsébet templom, urbánus nevén a Kéktemplom (Modrý kostol), majd felkerestük Pozsony legrégebb, történelmi temetőjét, a parkszerű András-temetőt (Ondrejšký cintorín). Utunkat a Medikus kertben (Medická záhrada) folytattuk, ahol Petőfi Sándor hányatott sorsú

szobra, Radnai Béla alkotása található.

Elérkezett az ebéd ideje. Utunk a közkedvelt Zöld kocsmába (Krčma na Zelenej) vezetett, ahol a sztrapacska, knédli, szlovák sör, valamint a helyi specialitásként kínált előétel, a piritóssal tálalt tepertőkrém csalogatta az éhes vendégeket.

Az ebéd adta pihenő után megismerkedtünk a Fötér (Hlavné námestie) sok-sok nevezetességével és történelmi emlékével. A közeli boltmúzeumban (Obchod v múzeu) lehetőségünk volt a szuvenírek beszerzésére is.

A következő látnivaló az Óváros egyik legszebb épülete, a klasszicista stílusú Primási palota (Primaciálny palác) volt. Belül leginkább a Tükörtér, valamint a Leandrosz és Hero szomorú szerelmének történetét elbeszélő hat, nagyméretű falikárpit fogott meg bennünket.

Sajnos az idő gyorsabban telt, mint szeretnénk volna. A vonat indulásáig már csak tiszteletünket tudtuk tenni a pozsonyi országgyűlések színhelyénél és a Szent Márton dómban (Dóm sv. Martina), ismertebb nevén a pozsonyi koronázó székesegyházban.

Nagyszerűen sikerült kirándulás élményivel szálltunk fel a budapesti gyorsvonatra. Köszönjük Cseh Gizellának, mindhárom csoport fáradhatatlan tanárának, egyben a kirándulás szervezőjének ezt az emlékeztető napot!

Bencze Mária